

הלכות תפילין מזוזה וספר תורה פרק ד

פרק ד

הנחת תפילין

מקום וסדר הנחת תפילין

מקום הנחת תפילין

א.

היכן מניחין התפילין?

של ראש - מניחין אותן על הקדקד, שהוא סוף השיער שכנגד הפנים, והוא המקום שמוחו של תינוק רופס בו.

וצריך לכוון אותן באמצע, כדי שיהיו בין העינים, ויהיה הקשר בגובה העורף, שהוא סוף הגולגולת:

ב.

של יד

ושל יד - קושר אותה על שמאלו על הקיבורית, והוא הבשר התופח שבמרפק שבין פרק הכתף ובין פרק הזרוע, שנמצא כשהוא מדבק מרפקו לצלעיו תהיה תפילה כנגד ליבו, ונמצא מקיים "והיו הדברים וכו' על לבבך"

(דברים ו':)

המניח תפילה של יד על פס ידו, או של ראש על מצחו - הרי זו דרך המינות.

העושה תפילתו עגולה כאגוז - אין בה מצוה כלל.

איטר מניח תפילין בימינו, שהיא לו כשמאל.

ואם היה שולט בשתי ידיו - מניח אותה בשמאלו, שהיא שמאל כל אדם.

ומקום קשירת התפילין ומקום הנחתן מפי השמועה למדום:

ב' המצוות והברכה

תפילה של ראש אינה מעכבת של יד, ושל יד אינה מעכבת של ראש, מפני שהן שתי מצוות, זו לעצמה וזו לעצמה.

וכיצד מברך עליהן?

על של ראש מברך - אשר קידשנו במצוותיו וציונו על מצות תפילין,

ועל של יד מברך - אשר קידשנו במצוותיו וציונו להניח תפילין:

במה דברים אמורים, בשהניח אחת מהן, אבל אם הניח שתיהן, מברך ברכה אחת, להניח תפילין, וקושר של יד תחילה, ואחר כך מניח של ראש.

וכשהוא חולץ, חולץ של ראש תחילה, ואחר כך חולץ של יד:

מי שבירך להניח תפילין וקשר תפילין של יד - אסור לו לספר, ואפילו להשיב שלום לרבו, עד שיניח של ראש.

ואם סח - הרי זו עבירה, וצריך לברך ברכה שניה על מצות תפילין, ואחר כך מניח של ראש:

ז.

תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן, אפילו חלץ ולבש מאה פעמים ביום. וכל המצוות כולן מברך עליהן קודם עשייתן, לפיכך צריך לברך על התפילין של יד אחר הנחה על הקיבורית קודם קשירה, שקשירתן זו היא עשייתן:

סדר הצנעת התפילין בכלי

ח.

כשחולץ אדם תפיליו להצניען בכלי, לא יניח של יד מלמטה ושל ראש מלמעלה, מפני שבשעה שהוא רוצה ללבשן יפגע בשל ראש תחילה, ונמצא שמניחה ומוציא של יד, לפי שאין לובשין של ראש קודם לשל יד, ואסור לו לאדם להניח מצוה ולעבור ממנה למצוה אחרת, אלא מצוה שתבוא לידו של אדם בתחילה, בה הוא מתעסק.

לפיכך צריך להניח של יד למעלה, כדי שיפגע בה תחילה וילבש על הסדר:

ט.

קדושת הכלי

כלי שהכינו להניח בו תפילין, והניח בו - נתקדש, ואסור להשתמש בו בדברי חול.

הכינו ולא הניח בו, או שהניח בו עראי ולא הכינו - לא נתקדש, והרי הוא חול כמות שהיה.

ואסור לתלות את התפילין, בין ברצועה בין בתפילה עצמה, אבל תולה הוא את הכיס שהתפילין מונחין בו:

י.

זמן הנחת תפילין, ביום, לא בלילה, שנאמר "מימים ימימה" (שמות י"ג), חוקה זו היא מצות תפילין.

וכן שבתות וימים טובים אינן זמן תפילין, שנאמר "(והיו) [והיה] לך לאות" (שמות י"ג), ושבתות וימים טובים הן עצמן אות.

ומאמתי זמן הנחתן, מכדי שיראה את חבירו בריחוק ארבע אמות ויכירהו, עד שתשקע החמה:

יא.

מי שהניח תפילין קודם שתשקע החמה, וחשכה והן עליו, אפילו הן עליו כל הלילה - מותר, ואין מורין דבר זה ברבים, אלא מלמדין את הכל שלא יניחו תפילין עליהן, אלא יחלצו אותן משתשקע החמה. וכל המניח תפילין לכתחילה אחר שתשקע החמה עובר בלאו, שנאמר "ושמרת את החוקה הזאת" וכו' (שמות י"ג):

יב.

היה בא בדרך ותפילין בראשו, ושקעה עליו חמה - מניח ידו עליהן עד שהוא מגיע לביתו, וחולץ.

היה יושב בבית המדרש ותפילין בראשו, וקדש עליו היום - מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו.

ואם יש בית סמוך לחומה שהן משתמרין בו - מניחן שם.

ואם לא חלץ תפיליו מששקעה החמה מפני שלא היה לו מקום לשמרן, ונמצאו עליו כדי לשמרן - מותר:

כל הפטור מקריית שמע - פטור מן התפילין.

קטן שיודע לשמר תפיליו - אביו לוקח לו תפילין, כדי לחנכו במצוות.

חולי מעיים, וכל שאינו יכול לשמר את נקביו אלא בצער - פטור מן התפילין.

וכל הטמאין כולן חייבין בתפילין כטהורין.

מצטער, ומי שאין דעתו נכונה ומיושבת עליו - פטור מן התפילין, שהמניח תפילין אסור לו להסיח דעתו מהן.

כהנים בשעת העבודה, ולויים בשעה שאומרים שיר על הדוכן, וישראל בשעת מעמדן במקדש - פטורין מן התפילה ומן התפילין:

כבוד התפילין כשלושם

חייב אדם למשמש בתפיליו כל זמן שהן עליו, שלא יסיח דעתו מהן אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש בהן אחד ועשרים שם של יוד הא בשל ראש, וכמותן בשל יד:

תפילין צריכין גוף נקי, שייזהר שלא תצא ממנו רוח מלמטה כל זמן שהן עליו.

לפיכך אסור לישן בהן שינת קבע, ולא שינת עראי, אלא אם הניח עליהן סודר ולא היתה עמו אשה - ישן בהן שינת עראי.

כיצד הוא עושה? מניח ראשו בין ברכיו, והוא יושב וישן.

היו תפיליו כרוכין בידו - מותר לישן בהן אפילו שינת קבע:

ואינו אוכל בהן אלא אכילת עראי, אבל אם נכנס לסעודת קבע, חולצן ומניחן על שלחנו עד שיטול ידיו, ואחר כך יניחם, ויברך על מזונו והוא לבוש בהן:

היה לבוש תפילין והוצרך לבית הכיסא, לא יניח תפיליו בחורים הסמוכין לרשות הרבים וייכנס, שמא יטלום עוברי דרכים. כיצד יעשה, אפילו הוצרך להשתין מים, חולץ תפיליו בריחוק ארבע אמות, וגוללן בבגדו כמין ספר תורה, ואוחזן בימינו כנגד ליבו, ויזהר שלא תצא רצועה מתחת ידו טפח, ונכנס ועושה צרכיו. וכשיצא, מרחיק ארבע אמות מבית הכיסא ולובשן:

במה דברים אמורים, בבית הכיסא הקבוע, שאין ניצוצות נותזות עליו, אבל בית הכסא עראי, לא ייכנס בהן כשהן גלולין, אלא חולצן ונותנן לחבירו לשמרן.

ואין מי רגלים כלין אפילו בבית הכיסא הקבוע אלא בשיבה. ואם היה עפר תוחח, אפילו בעמידה.

היה מקום קשה, יעמוד במקום מדרון, כדי שלא יינתזו צינורות עליו:

היה לבוש בתפיליו, והוצרך לבית הכיסא לעת ערב, ולא נשאר מן היום כדי ללבשן אחר שיצא, לא ייכנס בהן גלולין בבגדו ואפילו להשתין מים בבית הכיסא הקבוע.

אלא כיצד יעשה, חולצן ומניחן בכליין אם היה בו טפח, או בכלי שאינו כליין אף על פי שאין בו טפח, ואוחז הכלי בידו ונכנס. וכן אם הוצרך בלילה, מניחן בכלי, ואוחז הכלי בידו ונכנס:

שכח ונכנס לבית הכיסא והוא לבוש תפילין - מניח ידו עליהן עד שיגמור עמוד ראשון, ויוצא וחולץ, ואחר כך נכנס ועושה כל צרכיו. שאם יפסיק בעמוד ראשון, בין בגדולים בין בקטנים, יבוא לידי חלאים שיש בהן סכנה גדולה:

שכח ושימש מיטתו בתפיליו, הרי זה לא יאחוז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויטלם, מפני שהידים עסקניות:

הנכנס למרחץ,

מקום שבני אדם עומדין לבושין - מותר להניח תפילין,

ומקום שבני אדם עומדין שם מקצתן ערומין ומקצתן לבושין - אינו חולץ תפיליו ואינו מניח שם תפילין לכתחילה,

מקום שבני אדם עומדין שם ערומין - חולץ תפיליו, ואין צריך לומר שאינו מניח:

לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו. ואפילו בתוך ארבע אמות של מת או של קבר צריך לחלוץ תפיליו עד שירחיק ארבע אמות. ולא ילבש אדם תפילין עד שיכסה ערותו וילבש בגדיו. הנושא משוי על ראשו - חולץ תפילין של ראש עד שיסיר המשוי. אפילו מטפחת אסור להניח על הראש שיש בו תפילין, אבל צונף הוא מצנפתו על תפיליו:

בית שיש בו תפילין או ספר תורה, אסור לשמש בו מיטתו, עד שיוציאם, או יניחם בכלי, ויניח הכלי בכלי אחר שאינו כליין. אבל אם היה הכלי השני מזומן להן, אפילו היו עשרה כלים, ככלי אחד הם חשובין. ואם הניחן כלי בתוך כלי, מותר לו להניחן תחת מראשותיו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו כדי לשמרון, ואפילו אשתו עמו במיטה:

קדושת התפילין

קדושת תפילין קדושה גדולה היא, שכל זמן שתפילין על ראשו של אדם ועל זרועו, הוא עניו וירא, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה, ואינו מהרהר במחשבות רעות, אלא מפנה ליבו לדברי האמת והצדק. לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום, שמצותן כך היא. אמרו עליו על רב תלמיד רבינו הקדוש, שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה, או בלא ציצית, או בלא תפילין:

אף על פי שמצותן ללבשן כל היום, בשעת תפילה יתר מן הכל.
 אמרו חכמים: כל הקורא קריית שמע בלא תפילין, כאילו מעיד עדות שקר
 בעצמו.

וכל שאינו מניח תפילין, עובר בשמונה עשה, שהרי בארבע הפרשיות ציוה
 על תפילין של ראש ועל תפילין של יד.

וכל הרגיל בתפילין מאריך ימים, שנאמר **"י"י עליהם יחיו"** (ישעיהו ל"ח:ט"ז) :

הלכות מזוזה